

I. Stichting it Eilaun heeft kennis genomen van:

1. concept aangepast deel 3 PKB derde nota Waddenzee
2. Passende beoordeling 3^e nota Waddenzee
3. Strategische milieubeoordeling 3e nota Waddenzee

II. Onze stichting heeft als doelstelling een extra impuls te geven aan zowel het behoud van het eiland-eigene als aan het bevorderen van nieuwe duurzame ontwikkelingen. Waar nodig wordt een brug gevormd tussen diverse partijen op basis van één overstijgend belang; het recht doen aan het authentieke eiland-karakter in al zijn facetten. Voor nu en later.

III. De stichting heeft met deze doelstelling als ijkpunt de nota's bekeken op hun (mogelijke) gevolgen voor het eiland Schiermonnikoog en haar omgeving. Reacties worden genoemd met verwijzing van wat er uiteindelijk in het Concept aangepast deel 3 PKB is opgenomen

IV. Overwegende dat:

- de in 2.1 geformuleerde doelstellingen en het in 2.2. geformuleerde ontwikkelingsperspectief positief kunnen worden ondersteund;
- voor onze omgeving vooral het genoemde "behoud van de landschappelijke kwaliteiten, met name rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid inclusief duisternis" als doelstelling aandacht verdient
- bij het ontwikkelingsperspectief er extra aandacht is voor het genoemde punt "in de meest extensief gebruikte delen van de Waddenzee -met name de oostelijke Waddenzee- is de rust blijvend gewaarborgd

V. Komen wij tot de volgende bemerkingen:

- p.05 **er is onduidelijkheid over de werkingssfeer van de PKB.** Op de kaart geldt strikt de Waddenzee plus delen van de eilanden.
Er wordt echter veelvuldig gesproken over het waddengebied, wat ook de vastelands-gemeenten omvat die grenzen aan de waddenzee. Voor sommige zaken lijkt dit laatste logischer (denk aan bijv. plaatsing van windmolens).
- p.10 **Over luchtverbindingen en stilte en rust.** "de stilte en rust boven de Waddenzee worden *gegarandeerd* doordat alleen boven een bepaalde hoogte gevlogen mag worden". Hier moeten naast de Waddenzee ook de PKB-gebieden op de eilanden worden betrokken. Verder is bijv. op ons eiland veel overlast gekomen door militaire vliegtuigen die op grote hoogte oefenen en toch veel structurele hinder opleveren

>>

- p.10 **het begrip Waddenzeehavens** vraagt hier en ook verder in de nota om differentiatie tussen de havens op de eilanden en aan de vaste wal qua karakterisering en verondersteld beleid
- p.14 **Voor uitbreiding of aanpassing van veerdammen** worden toestemmingseisen geformuleerd (alleen igv. veiligheid- of bereikbaarheids vereisten). Voor ons eiland zou kunnen gelden dat aanpassing ook mogelijk zou moeten zijn indien de milieubelasting in totaal zou kunnen afnemen (bijv. reductie verkeersbewegingen op het eilanden, duurzame economische ontwikkeling of clustering van huidige havenfaciliteiten en ruimtebeslag buitendijks). In dit verband is de verwijzing naar kaart 16 op p.48 van belang. Volgens deze kaart heeft Schiermonnikoog één havenlocatie (bij het dorp; lees locatie Jachthaven). Ter vergelijking: op Ameland daarentegen staan twee locaties ingetekend, te weten de veerdam/ jachthaven te Nes en de nabijgelegen loskade/reddingboothaven Ballumerbocht. Volgens dezelfde redenering dienen voor Schiermonnikoog ook twee havenlocaties te zijn opgenomen: 1- de Jachthaven bij het dorp en 2. de veerhaven/ reddingboothaven (nb. deze zijn immers kilometers van elkaar verwijderd). Dit is van belang voor ruimte- en ligplaats-discussies en tevens bij onderzoek naar mogelijke samenvoeging van de havenlocaties dichter bij het dorp op de huidige locatie van de Jachthaven (Oude Veerdam)
- p.14 over **bebouwing**; hiervan zijn windturbines uitgesloten terwijl het ruimtelijk effect cq. schade (m.b.t. de hoofddoelstelling inzake weidsheid) even groot kan zijn als i.g.v. 'gebouwen'. Het voorschrift dat e.e.a. "dient te passen bij de aard van het landschap" dient dus ook zonder uitzondering te gelden voor turbines cq. turbineparken. Beter nog dit aan te merken als industriële activiteit en te concentreren in industriële centra bij Den Helder, Harlingen en Eemshaven/Delfzijl
- p.16 **toelaatbaarheid van windturbines in de nabijheid van het pkb-gebied.** Criteria voor afweging 'per geval' zijn te vaag en te vrijblijvend. Geen duidelijk toetsingskader
- p.18 **bij q. Militaire activiteiten.** de tegenstrijdigheid van deze activiteiten met de hoofddoelstelling worden niet nader uitgewerkt en er sprake van een 'open eind'-redenering. Waarom is bijv. verplaatsing niet reëel? Verder wordt er op basis van 'Nationaal belang' slechts geredeneerd vanuit de beschikbaarheid voor militaire functies maar in het geheel niet vanuit de doelstellingen t.b.v. het waddengebied.
- p.19 t.b.v. vermindering milieubelasting is o.a. de **laagvliegroute** boven de Waddenzee tussen Engelsmanplaat en Schiermonnikoog ingekort tot op de Friese zeedijk. Straaljagers hebben echter een langere 'remweg' danwel 'draaicirkel'. Verder terugleggen sorteert dus pas effect. (Zie kaart 21, p.51)
De minimale vlieghoogte van 450m. geeft i.h.a. onvoldoende vermindering in milieubelasting; ook vliegen op grotere hoogte bij mn. oefeningen en manoeuvres geeft evenzeer een hoge lawaai-belasting; mn. bij oefeningen boven de Marnewaard.
- p.22 **Landschappelijke waarden:** "t.a.v. de waarden moet dezelfde afweging worden gemaakt als bij natuurlijke waarden". Dit is een goede ambitie maar kan slechts indien er maatstaven en normen voor landschappelijke waarden worden ontwikkeld. Anders blijft afweging en handhaving iets subjectiefst
- p.27 "uit de strategische beoordeling is naar voren gekomen dat er, gezien de uitspraken van de pkb **op het gebied van rust en duisternis een systeem ontbreekt voor de monitoring** van geluid en licht". Er wordt gestreefd naar het "betrekken" van deze aspecten bij verder invulling van monitoring. Dit is te vaag. Voor geluid geldt bijv. dat een meetsysteem zoals in gebruik rondom Schiphol duidelijkheid en maatstaven kan verschaffen. Dit is iets wat juist aan het begin van een planperiode moet worden gerealiseerd.
Proefgebied Marnewaard/Nationaal Park Lauwersmeer/Nationaal Park Schiermonnikoog is wellicht een goed idee.

>>

- p.42 **Kaart 5 Milieubeschermingsgebieden:** uitzondering voor Marnewaard is iets wat eerst op effect getoetst zou moeten worden
Kaart 6: het gehele Nationaal Park Schiermonnikoog (en Lauwersmeer) zouden binnen het pkb-gebied moeten vallen
- p.47 **Burgerluchtvaart:** wat is de noodzaak voor het toestaan van burgerluchtvaart (plezierdoeleinden) buiten de corridors naar Texel en Ameland ?
- P.49 **Havens en bedrijventerreinen:** zie eerdere opmerking bij p.14; Schiermonnikoog heeft momenteel twee havenlocaties en niet één
- p.72 **onderzoek Vliegverbod:** waarom is een vliegverbod boven stiltegebieden moeilijk uitvoerbaar/handhaafbaar? (wij hebben bijv. 24 u per dag kustwacht aanwezig)
 Wat staat er in de gedragscode?
- p.73 **Aanpassing haven- en veerdammen:** ook verbeteringen in relatie tot totale eiland-infrastructuur en milieubelasting moeten reden voor aanpassing kunnen zijn danwel clustering van bestaande faciliteiten (concreet: clustering veerdam en jachthaven voor Schiermonnikoog op één locatie dicht bij het dorp moet mogelijk zijn)
- p.74 **begrip Bebouwing:** vanwege ruimtelijke effecten in relatie tot hoofddoelstelling m.b.t. weidsheid en vrije horizon dienen windturbines geen uitzondering te vormen m.b.t. de regels voor bebouwing. Verder versnippering over het hele waddengebied tegengaan door clustering in industriële gebieden.
 Daarnaast moet ook aandacht worden besteed aan het verschil tussen het oostelijk en westelijk waddengebied. Zo is de Waddenzee ter hoogte van Schiermonnikoog sinds de afsluiting van de Lauwerszee nog maar zo'n 7 kilometer breed, terwijl ter hoogte van bijvoorbeeld Terschelling de Waddenzee wel 25 kilometer breed is. De beleving van effecten van bebouwing aan de randen van de Waddenzee kan in beide gevallen heel verschillend zijn.
 De smallere delen van de Waddenzee zijn hier immers extra kwetsbaar omdat gebouwen, windmolens etc. een veel benauwender effect kunnen sorteren dan in de bredere delen van de Waddenzee.
 Er is hier dus behoefte aan nuancering in belevingsnormen die van belang zijn bij het beoordelen van aanvragen
- p.78 **m.b.t. Windturbines:** plaatsing in de Waddenzee in niet toegestaan. Vanwege toegenomen hoogte en omvang dient een groter gebied in acht te worden genomen.
 Windturbines moeten niet alleen niet in de Waddenzee geplaatst kunnen worden maar ook niet hinderlijk zichtbaar te zijn vanuit de Waddenzee (plaatsing derhalve alleen waar al hoogbouw is, bij industriële gebieden, danwel achter de horizon).
 De waddenprovincies zouden eventueel uitgesloten moeten worden van de opgelegde stroomproductie-eis met windturbines, en dit moet in andere provincies te compenseren zijn.
- p.86 **Militaire activiteiten:** het kabinet spreekt van een bewustzijn dat militaire activiteiten "een zekere mate van milieubelasting met zich meebrengen". Dit is een eufemisme.
 Er moeten ambities worden geformuleerd om deze activiteiten af te bouwen in de planperiode. Hier zit ook een prijskaartje aan, die in de discussie rond het waddenfonds kan worden betrokken. Ook wordt niet gekeken naar concentratie; door activiteiten over het hele gebied te spreiden van Den Helder tot Lauwersoog is er grosso modo overal sprake van mogelijke overlast.
 Bij de huidige activiteiten worden de oefeningen door straaljagers in/boven het gehele waddengebied niet genoemd, incl. oefeningen boven de Marnewaard en Schiermonnikoog. Deze vinden zeer regelmatig en over het geheel jaar gespreid plaats.

 Verder wordt geen aandacht besteed aan de veranderde wereld in de laatste 10 jaar. Zo is NAVO uitgebreid en kan er in meer landen geoefend worden; vooral in die landen die minder dicht bewoond zijn als Nederland.

>>

Verder is de natuurlijke en recreatieve waarde en het belang van het waddengebied waarschijnlijk toegenomen; het gebied is alleen maar zeldzamer geworden, oa. ook vanwege verdere verstedelijking en een haastiger leven in o.a. de Randstad. Dit moet mede worden meegewogen bij de afweging om hinderlijke militaire activiteiten in het waddengebied te blijven toestaan. Daarnaast is bijvoorbeeld de computer- en simulatietechniek in de laatste jaren zoveel verder geperfectioneerd, dat ook hier veel meer een beroep op kan worden gedaan voor oefeningen.

Nogmaals: het streven moet zijn om in ieder geval de hinderlijke activiteiten die strijdig zijn met de hoofddoelstellingen af te bouwen en hiervoor moet een kader en tijdpad worden ontwikkeld.

Ook de totale belasting voor deelgebieden moet worden meegewogen: zo heeft Schiermonnikoog bijv. te maken met tegelijkertijd militaire oefeningen en gaswinning en mogelijke horizonvervuiling door windmolenparken.

p.97 **Belevingswaarde:** bij de aan het beging genoemde hoofddoelstellingen is er m.b.t. issues als lucht/waterkwaliteit, aanwezigheid van flora en fauna etc. een redelijk toetsingskader aanwezig; je kunt meten en tellen over een zekere periode
De doelstelling dat de “landschappelijke kwaliteiten, met name rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid inclusief duisternis” is met name iets wat afhangt van menselijke perceptie. Hiervoor ontbreken thans criteria in de vorm van duidelijke maatstaven, normen en acceptabele waarden. Deze moeten geformuleerd en ‘meet/tastbaar’ worden gemaakt.

Het accent licht bij het beleid -terecht- veelal op bescherming van flora en fauna; de bescherming van de menselijke belevingswaarden op het gebied van ruimte en rust is echter ook essentieel. Niet alleen bij het genieten van het gebied door bewoners en gasten maar ook bij het creëren van draagvlak voor beleid en regelgeving.